

Roman Dąbrowski

„KIEDY MARS STĘPIŁ SWE GROTY...”
Twórczość Jędrzeja Świderskiego

JĘDRZEJ ŚWIDERSKI

„KIEDY MARS
STĘPIŁ SWE GROTY...”

Twórczość Jędrzeja Świdorskiego

STUDIA

DZIEWIĘTNASTOWIECZNE

ROZPRAWY TOM 21

ROMAN DĄBROWSKI

„KIEDY MARS STĘPIŁ SWE GROTY...”

Twórczość Jędrzeja Świderskiego

Kraków 2023

Roman Dąbrowski
Uniwersytet Jagielloński, Kraków
✉ <https://orcid.org/0000-0003-0373-6657>
✉ roman.dabrowski@uj.edu.pl

© Copyright by Roman Dąbrowski, 2023

Redaktor naukowy serii: prof. dr hab. Bogusław Dopart

Recenzent: prof. dr hab. Tomasz Chachulski, IBL PAN

Opracowanie redakcyjne: Ewa Dąbrowska

Projekt okładki: Judyta Dąbrowska

Wykonanie okładki: Paweł Sepielak

ISBN (druk) 978-83-8138-027-0
ISBN (PDF) 978-83-8138-028-7
<https://doi.org/10.12797/9788381380287>

Na okładce wykorzystano konterfekt Jędrzeja Świdorskiego
pochodzący z wydania poematu *Syn marnotrawny* z 1824 roku

Publikacja dofinansowana przez Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Spis treści

Wstęp. „Mars nie zwykł bawić z muzami”	7
Rozdział I. „Przyjemnej wioski zacisze / Pióro mi w rękę rzuciło”. <i>Zabawki wierszem i prozą</i>	15
Rozdział II. „Niewinność bierze górę”. <i>Olind i Sofroni</i>	45
Rozdział III. „Jeszcze się nam rozpaczać nie godzi”. <i>Muza polska pod tytułem: Pieśni osimdziesiątletniego starca</i>	59
Rozdział IV. „Odtąd na lubej ziemi zakwitły nam bluszcze”. <i>Galicja oswobodzona</i>	79
Rozdział V. „Wróćmy do naszej spokojnej zagrody”. <i>Pustelnik narodowy</i>	99
Rozdział VI. „Zmieniając w pole Marsa sypialne pokoje”. <i>Poświęcenie łoża małżeńskiego</i>	119
Rozdział VII. „Ten, co miłość ojczyzny wyssał na jej łonie”. <i>Józefada w pięciu pieniach</i>	125
Rozdział VIII. „Życie drogie – działajmy ostrożnie, rozumnie”. <i>Poema w XXII pieśniach pod tytułem: Syn marnotrawny</i>	135
Zakończenie. „Lecz dzieł nowych... traf zbyt rzadki”	153
Bibliografia	157
Nota edytorska	163
Summary	165
Indeks osobowy	167

Wstęp

„Mars nie zwykł bawić z muzami”

W roku 1804 w wileńskiej drukarni Bazylianów został wydany dwutomowy, w zgrabnym formacie ósemki, zbiór utworów Jędrzeja Świderskiego pt. *Zabawki wierszem i prozą*. Był to literacki debiut doświadczonego żołnierza legionisty ze stopniem oficerskim, który w wieku już dojrzałym, chociaż jeszcze niezbyt zaawansowanym, zdecydował się zostać poetą (nie rezygnując przy tym z innych aktywności, także wojskowych). Choć może należałoby stwierdzić, że zdecydował się wystąpić jako poeta, bo nie wiemy, kiedy dokładnie powstały zamieszczone w zbiorze utwory, jakkolwiek na początku pierwszego tomu czytamy słowa odnoszące się w zasadzie do aktualnej w momencie ich wydania sytuacji życiowej autora:

Kiedy Mars stąpił swe groty,
Wyschły krwie ludzkiej strumienie,
Los inne dał mi obroty,
Wróciłem w ojczyste cienie¹.

Wcześniejsze koleje losu Świderskiego nie stwarzały zapewne wielu okazji do spokojnej pracy literackiej czy nawet edukacji, niemniej bez wątpienia udawało mu się znaleźć czas na lekturę i kształcenie umiejętności, które wykorzystał w późniejszej twórczości, dość pokażnej i ogólnie stojącej na niezłym, chociaż trochę nierównym poziomie. Nie spotkała się ona raczej z dużym uznaniem współczesnych mu czytelników, lecz Piotr Chmielowski informuje, że w jego poematach „rozczytywał się w wieku pacholęcym Mickiewicz, jak i jego rówieśnicy”². Nie stała się

¹ J. Świdorski, *Zabawki wierszem i prozą*, Wilno 1804, t. 1. Wszystkie cytaty z *Zabawek*... pochodzą z tej edycji. W nawiasie podawane są kolejno: tytuł (jeśli w sposób oczywisty nie wynika on z tekstu) lub jego początek, tom i strona. Tu cytowany fragment został umieszczony na pierwszej karcie po tytułowej, przed numerowanymi stronami.

² P. Chmielowski, *Krytyczno-porównawczy przegląd dziejów piśmiennictwa polskiego*, Warszawa 1905, t. 1, s. 16.

także przedmiotem większego zainteresowania w późniejszych badaniach literatury; jak konstatuje Zdzisław Libera: „Ten uzdolniony poetycko oficer legionowy nie miał szczęścia do historyków literatury, którzy pomijali jego nazwisko w syntezach historycznoliterackich”³. Badacz przypomina też jedynie wzmiankę Juliusza Kleinera o dwóch poematach Świderskiego, któremu autor *Sentymentalizmu i preromantyzmu* przypisał „dobrą wolę i wiersz dobry”⁴. Należy jednak ostatecznie – jak sądzę – zgodzić się z opinią Kazimierza Bartoszewicza, iż Świderski był „lekceważony, bo zapomniany przez historyków literatury, choć często dosiadał pegaza i nie można powiedzieć, aby był jeźdźcem zbyt gorszym od tych współczesnych sobie, którzy w turnieju poetyckim pierwsze nagrody brali”⁵.

Można mieć zatem nadzieję, że zwięzłe monograficzne zaprezentowanie jego twórczości okaże się przedsięwzięciem fortunnym i użytecznym, uzupełniającym ogólny obraz naszej poezji pierwszych dekad XIX w., tak mocno związanej – jak rzadko w innych okresach – z bieżącymi zdarzeniami politycznymi czy militarnymi, których prezentowany autor był tyleż świadkiem, ile w dużej mierze aktorem.

Chociaż, co łatwo zauważyć, Świderski podejmuje często w różnych utworach podobne zagadnienia, deklaruje podobną postawę, stosuje podobne zabiegi formalne, zasadne wydaje się jednak oddzielne omówienie – co wyznaczy poszczególne rozdziały niniejszej książki – kolejnych przygotowanych przezeń publikacji, stanowiących przemyślane, zamknięte całości, często wyraźnie odwołujące się do konkretnych okoliczności czy momentów jego życia. To właśnie oddanie doświadczeń i przemyśleń – oczywiście przefiltrowanych przez odpowiednie konwencje retoryczne – poety żołnierza w danym czasie i miejscu, zwłaszcza w przypadku poematów, w sporej mierze decyduje o wartości i zasadności wprowadzenia tych utworów do świadomości historycznoliterackiej. Wprawdzie do arcydzieł raczej one nie należą – stąd nie wymagają może szczegółowego opisu ani wnikliwej, sytuującej je wobec odpowiedniej tradycji literackiej, interpretacji – lecz i na pozostawienie w zapomnieniu chyba nie zasługują. Nie jest w zasadzie możliwe (ani nawet, dodałbym, pożądane) w tego typu ogólnym opracowaniu wyczerpujące przedstawienie wszystkich elementów i aspektów twórczości Świderskiego; niektóre mogą zostać

³ Z. Libera, *Zapomniane poematy o księciu Józefie Poniatowskim*, [w:] *Romantyzm – Janion – fantazmaty. Prace ofiarowane Profesor Marii Janion*, red. D. Siwicka, M. Bieńczyk, Warszawa 1996, s. 91.

⁴ J. Kleiner, *Sentymentalizm i preromantyzm. Studia inedita z literatury porobiorowej. 1795-1822*, wyd. i oprac. J. Starnawski, Kraków 1975, s. 30.

⁵ K. Bartoszewicz, *Napoleon w rymach polskich. Od 1809-1812 r.*, [w:] *idem, Szkice i portrety literackie*, t. 1, Kraków 1930, s. 295.

w przyszłości, co oczywiste, omówione dokładniej w innych ujęciach i innych kontekstach. Ponieważ prezentowana jest tutaj twórczość mało znana⁶, sporo miejsca w toku wywodu zajmują streszczenia konkretnych utworów lub ich fragmentów oraz cytaty ilustrujące m.in. ich stronę stylistyczną.

Stwierdzeniem dosyć banalnym, ale oddziałującym na wyobraźnię, mogłoby być zauważenie, że życie Świderskiego przypadło na okres szczególnie burzliwych przemian we wszelkich dziedzinach – politycznej, militarnej, społecznej, kulturowej – zarówno na ziemiach polskich, jak i w niemal całej Europie. Autor *Zabawek...* urodził się bowiem w roku, w którym zawiązano konfederację barską: 1768. Co do daty jego śmierci istnieją wątpliwości (o tym niżej), ale na pewno żył jeszcze w latach trzydziestych XIX w., zatem po powstaniu listopadowym, w rzeczywistości zasadniczo odmiennej od tej, która go ukształtowała w młodości. Warto tu dodać, że wedle posiadanych źródeł Świderski był żonaty i miał dwóch synów, Alberta oraz Oskara.

Przyszedł na świat „w Łukowej lub w parafii Złotoria w ziemi nurskiej woj. lubelskiego”⁷, był synem Andrzeja h. Lubicz, podstarościego i regenta nurskiego, oraz Katarzyny z Kozłowskich. Już od roku 1786 służył w wojsku; najpierw w 3. Ukraińskiej Brygadzie Kawalerii Narodowej, następnie w 2. Małopolskiej Brygadzie Kawalerii Narodowej, gdzie w 1791 r. został chorążym. Brał udział w wojnie polsko-rosyjskiej w obronie Konstytucji 3 Maja; walczył w jej trakcie pod Grannem (24 VII 1792), a potem aktywnie uczestniczył, wypełniając różne zadania⁸, w powstaniu kościuszkowskim, między innymi 4 kwietnia 1794 r. walczył w bitwie pod Raławicami. Zasłużył się na tyle, że został przez Tadeusza Kościuskę mianowany majorem.

Niedługo po upadku insurekcji, w listopadzie 1794 r., wraz z młodszym bratem Wojciechem (Albertem) Jędrzej uszedł na Wołoszczyznę, na pogranicze tureckie. Później obaj bracia przechodzili bardzo różne koleje losu; w 1795 r. służyli nawet na francuskim okręcie korsarskim, który operował na Morzu Jońskim, u brzegów wysp Cefalonja (Kefalinia) i Zante (Zakynthos). Gdy w następnym roku znaleźli się w Stambule i – jak informuje Krystyna Maksimowicz – „współpracowali

⁶ Przed 13 laty ukazała się publikacja: J. Świderski, *Utwory poetyckie. Antologia*, wybór, oprac. i wstęp R. Dąbrowski, Kraków 2010. To jednak istotnie nie zmienia sytuacji, tym bardziej że edycja ta zawiera jedynie wybrane utwory lub fragmenty tekstów dłuższych.

⁷ J. Pachonński, *Słownik biograficzny oficerów Legionów Polskich 1796-1807*, Kraków 2003, s. 305. Zob. również: idem, *Legiony Polskie 1794-1807. Prawda i legenda*, t. 1-4, Warszawa 1976. Syntetycznie ujęte fakty biograficzne o Jędrzeju Świdorskim wedle aktualnej wiedzy zob. R. Dąbrowski, *Świdorski Jędrzej (1768-1848?)*, [hasło w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 51/2, z. 209, Warszawa 2017, s. 250-252.

⁸ Dokładniej na ten temat zob. R. Dąbrowski, *Świdorski Jędrzej (1768-1848?)*.

z Konfederacją Wojskową jako łącznicy z Galicją i Podolem”⁹, zaopiekował się nimi Wojciech Turski, wówczas francuski oficer w tureckiej służbie, a zarazem tłumacz i poeta (używający pseudonimu Albert Sarmata). Umożliwił on Świderskim wyjazd do Wenecji, wyposażając ich w polecenia do mieszkających tam Polaków, skąd najprawdopodobniej mieli zamiar udać się do Polski. Jednak dość szybko wrócili znów do stolicy Turcji. Zapewne problemem były ich temperament i nieodpowiedzialne zachowanie, co sugeruje list, który Turski napisał 18 maja 1796 r. do przebywającego właśnie w Wenecji generała Franciszka Ksawerego Łażnińskiego. Prosi w nim, aby darować Świderskim „niepowściągliwość ust”, mając na względzie „ich dobre chęci i szczerzy patriotyzm”¹⁰. Dalej czytamy tam m.in.: „Ubolewać będę nad losem tego, którego by nieszczęśliwym uczyniła płochość Świderskich, ale się do tego bynajmniej nie przyczyniłem”. W dalszej części listu Turski obszerniej wyjaśnia swoje z nimi relacje:

Zastałem ich w Stambule bez funduszu i zadłużonych, wziąłem ich do mieszkania swego przez ludzkość. Gdy poznali, że długiej im ulgi czynić nie byłem w stanie, oświadczyli mi, że chcą do Wenecji jechać, gdzie się spodziewali zastać kupców, z którymi w Polsce mieli do czynienia i przez których utorować mogli sobie i ułatwić powrót do domu. Uczyniłem wszystko, co mogłem, aby na drogę opatrzeni zostali, i długi ich na siebie przejąłem. Prosilili mnie o listy do Sołtyka i Potockiego; dałem im one. Dałem im także list jeden do Polski. Gdyby Świderscy jechali byli do Wenecji na naukę waleczności, byłbym ich adresował do ciebie; ale że im szło o dukaty na drogę, adresowałem ich do majątniejszych Polaków. Tak ode mnie wyprawieni, pojechali w swoją drogę; a że głupstwa robią, cóżem ja temu winien?¹¹

Latem 1797 r. bracia znaleźli się w gronie 14 polskich oficerów – pod dowództwem właśnie Jędrzeja Świderskiego – wysłanych przez generała Franciszka Rymkiewicza w kierunku wybrzeży włoskich, do tworzących się Legionów Polskich. Po drodze walczyli z algierskimi piratami, zostali nawet na krótko wzięci do niewoli, ale ostatecznie na początku grudnia dotarli do Livorno i zgłosili się do Legionów. Późniejszy autor *Zabawek...* był aktywnym uczestnikiem działań militarnych, awansował na porucznika, następnie na kapitana. Związał się na pewien czas z opozycyjną wobec generała Jana Henryka Dąbrowskiego grupą, skupioną wokół

⁹ K. Maksimowicz, *Wojciech Turski (1756-1824)*, [w:] *Pisarze polskiego oświecenia*, red. T. Kostkiewiczowa, Z. Goliński, t. 2, Warszawa 1994, s. 707.

¹⁰ W. Smoleński, *Emigracja polska w latach 1795-97. Materiały historyczne*, Warszawa 1911, s. 43.

¹¹ *Ibidem*.

Bibliografia

- Aleksandrowicz A., *Etos rycerski czasów Księstwa Warszawskiego (na podstawie niepublikowanego traktatu A.J. Czartoryskiego)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F. Historia” 2007, vol. 62.
- Andrusiewicz A., *Aleksander I. Wielki gracz, car Rosji – król Polski*, Kraków 2015.
- Arystoteles, *Poetyka*, tłum. i oprac. H. Podbielski, Warszawa–Kraków 1983, *Biblioteka Narodowa. Seria 2*, 209.
- Bartoszewicz K., *Napoleon w rymach polskich. Od 1809-1812 r.*, [w:] K. Bartoszewicz, *Szki-ce i portrety literackie*, t. 1, Kraków 1930.
- Bąkowska P., *Formy ekspresji podmiotowości nowoczesnej. Tożsamość indywidualna i zbiorowa w poezji polskiej schyłku XVIII i początku XIX wieku*, Toruń 2021, *Monografie Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej*.
- Béclard L., *Sébastien Mercier. Sa vie, son œuvre, son temps*, Paris 1903.
- Bentkowski F., *Historia literatury polskiej w spisie dzieł drukiem ogłoszonych*, Warszawa–Wilno 1814, t. 1-2.
- Bergson H., *Śmiech. Esej o komizmie*, tłum. S. Cichowicz, Warszawa 1995.
- Boileau-Despréaux N., *Le Lutrin*, [w:] N. Boileau-Despréaux, *Œuvres complètes*, introduction A. Adam, Paris 1996.
- Brzeziński A.M., *Grecja*, Warszawa 2002, *Historia Państw Świata w XX Wieku*.
- Brzozowski J., *Muzy w poezji polskiej. Dzieje toposu do przełomu romantycznego*, Wrocław 1986, *Rozprawy Literackie*, 53.
- Chachulski T., *Zegarki księdza biskupa*, [w:] T. Chachulski, *Edytorstwo jako historia literatury i inne studia o poezji XVIII wieku*, Warszawa 2019.
- Chmielowski P., *Krytyczno-porównawczy przegląd dziejów piśmiennictwa polskiego*, Warszawa 1905, t. 1, *Podstawy Wykształcenia Współczesnego*, 5.
- Cieński M., *Krasicki o „przodkach pocziwych” w Wojnie chocimskiej*, [w:] M. Cieński, *Literatura polskiego oświecenia wobec tradycji i Europy. Studia*, Kraków 2013.
- Cieński M., *Melancholia jako droga ku wolności: między Karpińskim a Fredrą*, [w:] M. Cieński, *Literatura polskiego oświecenia wobec tradycji i Europy. Studia*, Kraków 2013.
- Cronegk J.F. von, *Olint und Sophronia. Ein Trauerspiel*, [w:] J.F. von Cronegk, *Schriften*, Leipzig 1771, Bd. 1.
- Czubaty J., *Zasada „dwóch sumień”. Normy postępowania i granice kompromisu politycznego Polaków w sytuacjach wyboru (1795–1815)*, Warszawa 2005.

- Czwórnóg-Jadczak B., *Klasycy i romantycy. Spór i dialog*, Lublin 2012.
- Dąbrowski R., *Doświadczenia żołnierza-patrioty w twórczości Jędrzeja Świdorskiego*, [w:] *Emigranci, wygnani, wychodźcy...*, red. I. Węgrzyn, G. Zając, Kraków 2007.
- Dąbrowski R., *Epopeja w literaturze polskiego oświecenia*, Kraków 2015, <https://doi.org/10.12797/9788376386256>.
- Dąbrowski R., *Literatura polskiego oświecenia wobec deizmu. Zarys problemu*, [w:] *Wiek XVIII – między tradycją a oświeceniową współczesnością. Hermeneutyka wartości religijnych*, red. nauk. B. Kuczera-Chachulska, T. Chachulski, współpraca J. Snopek, Warszawa 2017, *Kultura Pierwszej Rzeczypospolitej w dialogu z Europą. Hermeneutyka wartości*, 12, <https://doi.org/10.31338/uw.9788323530916.pp.193-233>.
- Dąbrowski R., *Między Marsem a Minerwą. Zwycięski heroizm w oświeceniowej epopei*, [w:] *Prace Herkulesa – człowiek wobec wyzwań, prób i przeciwności*, red. M. Cieśla-Korytowska, O. Płaszczewska, Kraków 2012, *Komparatystyka Polska*.
- Dąbrowski R., *O funkcjach heroikomiki w oświeceniowej poezji okolicznościowej*, [w:] *Poezja okolicznościowa w Polsce w latach 1730-1830. W kręgu spraw publicznych i narodowych*, red. M. Nalepa, G. Trościński, R. Magryś, Rzeszów 2014.
- Dąbrowski R., *O funkcjach przypisów w poematach heroikomicznych polskiego oświecenia*, [w:] *Komentarze i przypisy w książce dawnej i współczesnej*, red. B. Mazurkowska, Katowice 2019, *Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, 3875.
- Dąbrowski R., *Poemat heroikomiczny w literaturze polskiego oświecenia*, Kraków 2004.
- Dąbrowski R., *Świdorski Jędrzej (1768-1848?)*, [hasło w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 51/2, z. 209, Warszawa 2017.
- Delon M., *Bonheur*, [hasło w:] *Dictionnaire européen des Lumières*, dir. M. Delon, Paris 1997.
- Dmochowski F.K., *Sztuka rymotwórcza. Poema we czterech pieśniach*, [w:] *Oświeceni o literaturze*, t. 1: *Wypowiedzi pisarzy polskich 1740-1800*, oprac. T. Kostkiewiczowa, Z. Goliński, Warszawa 1993, *Świadomość Literacka w Polsce*.
- Doktor R., *Polska elegia oświeceniowa. Dzieje i model gatunku 1740-1822*, Lublin 1999.
- Encyklopedia staropolska*, oprac. A. Brückner, Warszawa 1990.
- Fijałkowski M., *O geniuszu, guście, wymowie i tłumaczeniu*, [w:] *Oświeceni o literaturze*, t. 1: *Wypowiedzi pisarzy polskich 1740-1800*, oprac. T. Kostkiewiczowa, Z. Goliński, Warszawa 1993, *Świadomość Literacka w Polsce*.
- Gensel W., *Johann Friedrich von Cronegk. Sein leben und seine Schriften*, Leipzig 1894.
- Górska M., *Konieczność śmierci: refleksja na temat upadku Polski w piśmiennictwie końca XVIII wieku*, „Pamiętnik Literacki” 2000, nr 91/3.
- Grochulska B., *Małe państwo wielkich nadziei*, Warszawa 1987, *Dzieje Narodu i Państwa Polskiego*.
- Grzęda E., *Będziesz z chlubą wskazywać synów twoich groby... Mitologizacja mogił bohaterów w literaturze i kulturze polskiej lat 1795-1863*, Wrocław 2011, *Acta Universitatis Wratislaviensis*, 3342.
- Hazard P., *Mysł europejska w XVIII wieku. Od Monteskiusza do Lessinga*, tłum. H. Suwała, wstęp S. Pietraszko, Warszawa 1972.
- Homer, *Odyseja*, tłum. J. Parandowski, Warszawa 1984.

Summary

‘When Mars Blunted His Spearheads...’

The Works of Jędrzej Świderski

The subject of this monograph is the entire literary output of Jędrzej Świderski, a legiary officer, one of the prominent figures of the late Enlightenment period, who first published two volumes of poetry entitled *Zabawki wierszem i prozą* [*Plays in Poetry and Prose*] in 1804, while his last work was the poem *Syn marnotrawny* [*The Prodigal Son*], published in 1824. In the book, after an introduction containing mainly biographical information, his individual publications are discussed in separate chapters and in chronological order. In addition to these mentioned above, the subjects of attention here are thus: the drama *Olind i Sofroni* [*Olind and Sofroni*] (1805, a paraphrase of a work by Louis Sébastien Mercier), and the poems: *Muza polska* [*The Polish Muse*] (1807), *Galicja oswobodzona* [*Galicia Delivered*] (1810), *Pustelnik narodowy* [*The National Hermit*] and *Poświęcenie łoża małżeńskiego* [*The Consecration of the Marriage Bed*] (1816), *Józefada* [*Josephade*] (1818). Each time, the relationship of the work in question to the historical context to which it relates is indicated. An important observation is the category of the speaker itself, assuming various roles or characters. The rhetoric dominating the stylistic shape of the works is highlighted. Considerable attention was also paid to the genological aspect of Świderski's works, with particular emphasis on the eclecticism present almost everywhere; the presence of features characteristic of important aesthetic categories such as classicism (above all), rococo, sentimentalism or Youngism was noted. The recurrence in successive works of *certain* themes and motifs, such as the prophetic or instructive dream, the idyllic image of love, the importance of hope in human life, the defence of peasants, the charms of life in a country cottage, and the depiction of battle, alluding to the epic tradition, was repeatedly pointed out. The monograph consistently emphasises Świderski's considerable skill in showing military actions

(also at sea), which he knew very well from his own experience. The monograph stresses the constancy of his fundamental worldview beliefs, his faith in the order of the world as arranged by God, guiding historical processes, his patriotism, and his affirmation of a modest and virtuous life. Finally, Świdorski's attitude to his own work also comes under scrutiny, accepting its lack of originality but accentuating the fact that it is the result of diligence (which the poet-soldier values highly).

Keywords: Jędrzej Świdorski, tradition, poem, narrator, virtue, fight, happiness

Książka stanowi pierwsze monograficzne opracowanie twórczości Jędrzeja Świdarskiego (1768–1848?), oficera Legionów i wojsk Księstwa Warszawskiego, a równocześnie poety, ważnego – co autor stara się pokazać – reprezentanta literatury późnego oświecenia w Polsce. W poszczególnych rozdziałach, po zwięzłym przedstawieniu biografii Świdarskiego, prezentowane są, w porządku chronologicznym, kolejne jego publikacje, które ukazywały się w ciągu dwudziestu lat: od roku 1804 do 1824, od dwóch tomików zatytułowanych *Zabawki wierszem i prozą* po poemat *Syn marnotrawny*. W międzyczasie Świdarski opublikował jeszcze dramat *Olind i Sofroni* oraz pięć innych poematów – *Muza polska* (1807), *Galicja oswobodzona* (1810), *Pustelnik narodowy* (1816), *Poświęcenie łoża małżeńskiego* (1816), *Józefada* (1818) – w większości nawiązujących do aktualnych wydarzeń militarnych i politycznych. Przedmiotem uwagi w monografii są wszystkie ważniejsze aspekty jego utworów, zróżnicowanych pod względem tematycznym i artystycznym, często eklektycznych w płaszczyźnie estetycznej. Zaakcentowano dominujące w nich, wielokrotnie powtarzane w różnych kontekstach motywy, które sytuują twórczość Świdarskiego wobec kluczowej tradycji literackiej, a przy tym kreują obraz autora o wyrazistym światopoglądzie i konsekwentnie prezentowanym systemie wartości, również wyróżniającym się sporym talentem rymotwórczym. Rezultaty tegoż talentu, połączonego z pracowitością i doświadczeniem życiowym, nie są pozbawione uroku także dla dzisiejszego czytelnika.